

Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko
Narodowi Polskiemu
w Poznaniu

Poznań, dnia 28 sierpnia 2020 roku

Ko 54.2020

Szanowna Pani
Jadwiga Stefańska
Prezes
Stowarzyszenia Emerytów i Rencistów
w Orzechowie
ul. Szkolna 21
62-322 Orzechowo

W odpowiedzi na Pani pismo z dnia 15 lipca 2020 roku dot. obozu niemieckiego w Orzechowie w załączeniu przekazuję notatkę historyka tut. Komisji wraz z załącznikami celem stosownego wykorzystania w ramach projektu „Historia opowiadana”.

Z poważaniem

NACZELNIK
Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu
w Poznaniu

Sylwester Napieralski
prokurator

Załączniki:

- Jak w treści pisma – 24 k.

Sporz./Wyk.:
SN/KCh

1/1

Poznań, dnia 28 sierpnia 2020 r.

OKPo III – 6021- 5/20
Dot. Ko 542020

Sz. P.
prokurator Sylwester Napieralski
Naczelnik Oddziałowej Komisji Ścigania
Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
w Poznaniu
w miejscu

**Informacja w sprawie znajdujących się w zasobie archiwum podręcznego
Oddziałowej Komisji w Poznaniu dokumentów dotyczących więźniów obozu
hitlerowskiego w Orzechowie**

Do tutejszej Komisji wpłynęło pismo Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów w Orzechowie z zapytaniem o prowadzone w przeszłości postępowanie dot. więźniów obozu hitlerowskiego w Orzechowie. Stowarzyszenie realizuje projekt „Historia opowiadana”, w ramach którego powstaje strona internetowa z wywiadami z najstarszymi mieszkańcami wsi Orzechowo oraz materiałami drukowanymi i dokumentami związanymi z historią tej miejscowości. W związku z powyższym ww. stowarzyszenie poszukuje wszelkich informacji i dokumentów dot. Orzechowa.

Jak ustaliłam w przeszłości tutejsza Komisja prowadziła śledztwo o sygn. S.34.2012.Zn w sprawie zabójstwa w okresie od czerwca do sierpnia 1944 r. radzieckich jeńców wojennych z obozów w Czeszewie i Orzechowie.

W wyniku dokonanego przeglądu akt ww. postępowania ustaliłam, że znajdują się tam m.in. następujące dokumenty:

- protokoły przesłuchań świadków – mieszkańców Orzechowa oraz osób, które zostały skierowane do pracy w Orzechowie przez niemiecki Arbeitsamt,
- zdjęcia budynków w Czeszewie, gdzie w okresie okupacji miało siedzibę Leśnictwo oraz obóz jeniecki, pomnika leśnego oraz płyty nagrobnej, gdzie w 1944 r. złożono ciała pomordowanych jeńców,
- kopie kwestionariusza o obozach wypełnionego przez wójta gm. Miłosław oraz karty ewidencji mogił i pomników w Orzechowie i

1/3

#MOJA NIEPODLEGŁA.

Czeszewie- ze zbiorów IPN,

- korespondencja, notatki i postanowienia prowadzącego postępowanie prokuratora.

W wyniku analizy dokumentów zgromadzonych w ww. aktach (szczególnie protokołów przesłuchań świadków) ustaliłam następujące informacje dot. obozu w Orzechowie.

Miejscowość Orzechowo leży w odległości 9 km od Miłostawia, przy linii kolejowej Gniezno – Jarocin. Już przed wojną znajdowały się tam duże zakłady przemysłu drzewnego. Okupant zmienił nazwę miejscowości Orzechowo na Nussdorf i rozbudował istniejące zakłady „Posener Möbelwerke”, których dyrektorem w okresie okupacji był Niemiec Steinecker. Uruchomiono zakład produkujący skrzynie do amunicji artyleryjskiej i do min oraz produkcji szafek żołnierskich. Wybudowano też hale, w której produkowano aluminiowe ożebrowania skrzydeł i części ogonowej dla samolotów Focke-Wulf. Nadzór na tych zakładach sprawował Wehrmacht i na potrzeby tych zakładów późną jesienią 1943 r. sprowadzono do Orzechowa kilkuset jeńców radzieckich. Umieszczono ich w prowizorycznym obozie na terenie nieczynnej cegielni. Obóz otoczony był dwurzędowym płotem z drutu kolczastego, na narożnikach ustawiono ciężkie karabiny maszynowe, w dookoła obozu chodzili wartownicy. Jeńcy mieszkali w pomieszczeniach głównego pieca, a większość w suszarniach, które nie miały bocznych ścian; jeńcy musieli sami wykonać ściany z dykty, tektury i innych znalezionych materiałów. Wiosną 1944 r. w związku ze zwiększoną liczbą jeńców Wehrmacht rozkazał postawić na terenie cegielni trzy drewniane baraki, które opłotowano i pilnowano, jak obóz na terenie cegielni.

Osadzeni w Orzechowie jeńcy byli straszliwie wygłodzeni, chodzili w trepach i łachmanach. Jak wynika z zeznań świadków Polaków pracujących w Orzechowie – miejscowa ludność starała się w miarę możliwości dostarczać jeńcom pożywienie.

Jeńców z obozu wykorzystywano do prac transportowych w charakterze siły pociągowej oraz przy załadunku i rozładunku wagonów kolejowych. Zmuszano ich również do wywozu beczkowitzami nieczystości ze wszystkich pomieszczeń sanitarnych na terenie zakładów.

W sierpniu 1944 r. z obozu na terenie cegielni uciekło ponad 30 jeńców. Podkop miał wylot w zadrzewionym ogrodzie na terenie posesji Władysława Krupeckiego, którego w tym czasie wysiedlono, a na jego posesji mieszkał niemiecki urzędnik fabryki mebli Amler. Za zbiegami urządzono obławę, w której oprócz żołnierzy brali udział zandarmi z psami oraz uzbrojona miejscowa ludność niemiecka. Choć pogoń dotarła aż do Pyzdr, to 5 jeńcom udało się zbiec; kilkunastu jeńców zginęło zamordowanych w trakcie pogoni, kilku ujęto żywych i doprowadzono z powrotem do obozu w Orzechowie. Tam odarto ich z górnej części odzieży i przywiązano do wbitych w ziemię pali drutem kolczastym za ręce tak, że nogami nie dotykali do ziemi. Mdlejących jeńców polewano wodą i bito pejciami i kolbami. Miejsce kaźni kazano oglądać po kolei wszystkim jeńcom ku przestrodze. Po dwóch

2/3

#MOJA NIEPODLEGŁA.

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu

ul. Rolna 45a, 61-487 Poznań;

tel. (0 61) 835 69 00, fax. (0 61) 835 69 03

www.ipn.gov.pl

dobach tortur jeńców zdjęto ze słupów na polecenie oficera Wehrmachtu, zmarłych pochowano w zbiorowej mogile na Orzechowskim cmentarzu, czterech żyjących wróciło do obozu.

Po tym zdarzeniu czterech młodych mieszkańców Orzechowa udało się na cmentarz by pomodlić się za zmarłych jeńców nad ich grobem, zostali za to aresztowani przez miejscową żandarmerię i okrutnie zbity, musieli również za karę zapłacić po 3 Marki i cały dzień rąbać drewno.

Tuż przed wkroczeniem w styczniu 1945 r. do Orzechowa oddziałów Armii Czerwonej obóz w Orzechowie został ewakuowany, jeńców popędzono pieszo w kierunku Śremu, ich dalsze losy są nieznane. Zwłoki wszystkich jeńców, którzy zmarli w Orzechowskim obozie zostały w 1945 r. ekshumowane przez wojska Armii Czerwonej i wywiezione w nieznanym kierunku.

Do notatki załączam cztery protokoły przesłuchań świadków - mieszkańców Orzechowa, które zawierają najwięcej informacji dotyczących Orzechowa w okresie okupacji oraz kartę ewidencyjną mogiły jeńców radzieckich na cmentarzu w Orzechowie.

Samodzielne stanowisko
ds. ekspertyz i opracowań
Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu

Magdalena Sierocińska

#Moja NIEPODLEGŁA.